

Лекція 16. Два типи сприйняття світу вчителем – два способи життя

Ми з вами з'ясували, який тип школи виховує успішних людей, а який – навпаки. Таким чином, ключовою фігурою у процесі виховання є саме вчитель та його особистісні якості. Відтак вкрай важливо з'ясувати той набір цінностей, що притаманний ефективному вчителю. Розглянемо дві групи базових переконань або два способи сприйняття світу (або два способи життя), які притаманні людям взагалі та вчителям зокрема. У цьому випадку ми будемо послуговуватися дослідженням Керол Двек «Нова психологія успіху».

Можна виділити два типи установки: фіксована та розвивальна. Існують різні версії перекладу, інколи говорять про фіксований тип мислення та розвивальний тип мислення. Люди з розвивальним типом мислення сприймають світ як дружній і вважають, що здібності можна розвинути. Люди з фіксованим типом мислення сприймають світ як ворожий і, відповідно, здібності потребують захисту. Отже, маємо два різних ключових переконання: 1) світ дружній, а здібності розвиваються; 2) світ ворожий, а здібності захищаються. Ці ключові переконання визначають і різні способи ставлення, і різні способи поведінки.

Люди із розвивальним типом мислення сприймають невдачі як подарунок долі, а люди із фіксованим типом мислення розглядають невдачу як випробування. Для людей з розвивальним типом мислення невдача – це шанс для розвитку та самовдосконалення, а для людей з фіксованим типом мислення невдача є випробуванням, чого ти вартий. Розвивальний тип мислення відчуває потребу вчитися, фіксований тип мислення – самостверджується. У нас є два способи задовольнити свою потребу в психологічному виживанні (згадайте про теорію потреб А. Маслоу).

Потребу у психологічному виживанні люди із розвивальним типом мислення задовольняють геть інакше, ніж із фіксованим. Розвивальний тип мислення навчається та вибирається вгору, на вершину компетентності. Люди з фіксованим типом мислення самостверджуються. Люди з розвивальним типом мислення мають доволі точну самооцінку, а представники фіксованого мислення мають неточну самооцінку. Розвивальний тип мислення характеризується доволі точним знанням своїх сильних та слабких сторін, розробляє програму самовдосконалення на підставі цього знання. Люди із фіксованим типом мислення вибудовують між собою та реальністю стіну у вигляді психологічного захисту та споглядають світ, наче через тріснуте скло окулярів.

Люди з розвивальним типом мислення розглядають невдачу як передумову для подальших успіхів та дій. Люди із фіксованим типом мислення сприймають невдачу як ознаку лузера, а тому бездіють: невдача спричинює ступор, все завершилось. Люди із розвивальним типом мислення обирають стратегії довгострокових переваг. Для них важливо не виглядати героями в очах свого оточення, а робити свою справу. Люди із фіксованим типом мислення обирають стратегію короткострокових переваг. На першому місці для них є те, як вони виглядають в очах оточення. Вони не зважають на те, що подібна стратегія може призвести до повного фіаско.

Люди з розвивальним типом мислення сприймають проблеми як можливість, а люди з фіксованим типом мислення розглядають проблеми як загрозу. Якщо у процесі навчання ми привчатимемо учнів до розв'язування проблем, то це буде сприяти формуванню установки розвивального типу мислення, а також буде виховувати толерантність до ситуацій невизначеності. А саме ставлення до невизначеності дозволяє людині або навчитися ефективно взаємодіяти із реальністю, або – ні.

Люди розвивального типу мислення сприймають конструктивну критику та вдосконалюються, натомість люди із фіксованим типом мислення не сприймають критику взагалі та розглядають її як загрозу та захищаються. Разюча відмінність у ставленні до праці. Люди із розвивальним типом мислення розглядають працю як самореалізацію, люди з фіксованим типом мислення сприймають працю як приниження. Люди розвивального типу мислення сильні Духом та продовжують сумлінно працювати навіть на вершині успіху, натомість люди з фіксованим типом мислення відрізняються слабкістю Духу. Відтак, якщо їх випадково заносить на вершину соціальної драбини, то вони виявляють снобізм та бездіяльність.

Нарешті, є відмінності у ставленні до життя. Люди з розвивальним типом мислення розглядають життя як самореалізацію і самовдосконалення, натомість люди з фіксованим типом мислення дивляться на життя як на виграш в азартній грі та прагнуть зірвати джек-пот.

Отже, маємо два способи сприйняття світу, два способи життєдіяльності, два способи отримання кінцевих результатів. Якщо ми говоримо про розвивальний тип мислення, то це шлях самовдосконалення, шлях розвитку. Фіксований тип мислення – це шлях стагнації, шлях занепаду. Саме тому, якщо ми прагнемо бути дієвим, ефективним вчителем, необхідно розвивати у себе той тип мислення, який забезпечить педагогічний успіх.